

אלקי אברהם בעזרו, כי על ידי קביעת המקום זוכר הוא רשמי כל התפילות שהתפלל במקום ההוא, ובכולם נעזר להעמיק את דרגת פנימיותה של תפילתו הנוכחית, וגם לשמור עליה מטשטוש רשמי הלב בעתיד. (מכתב מאליהו ח"ג עמ' 128).

'מעלה יתירה יש בין ישראל לגרים, דאילו בישראל כתיב בהו והייתי להם לאלקים והמה יהיו לי לעם, ואילו בגרים כתיב מי הוא זה ערב את לבו לגשת אלי נאם ה' והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלקים' –

וזהו המדה יתרה שבישראל נגד גרים שאמרו בפ' עשרה יוחסין דבישראל ברישא והייתי להם לאלקים, דעל כרחם הש"י מושל על מעמקי לבבם ואי אפשר להם לנטות במעמקי לבבם מהש"י כלל, כי שרשם דבוק באלקים חיים ואינם דבר נפרד ממנו שתהיה בחירה בידם ליפרד ולהיות כגויי הארצות, דעל זה אמר והעלה על רוחכם היו לא תהיה וגו', דאף-על-פי שחטא ישראל הוא (סנהדרין מד). דזהו כפיית הר כגיגית במתן תורה לומר דעל כרחם יקבלו. ו'אנכי' קודם ל'לא יהיה לך' ולא בא בלשון ציווי, רק דעל כרחך אנכי אלקיך...'. (דברי סופרים לח, עמ' 44).

'קשים גרים לישראל כספחת' – ע' בתוס' כמה פירושים, וזו לשון הרמב"ם (איסורי ביאה יג,ח): וּמַפְנֵי זֶה אָמְרוּ חַכְמֵי קָשִׁים לָהֶם גֵּרִים לְיִשְׂרָאֵל כְּנֹגַע צָרַעַת – שְׂרֹבֵן חֹזְרִין בְּשִׁבִיל דְּבַר וּמִטְעִין אֶת יִשְׂרָאֵל, וְקִשָּׁה הַדְּבַר לְפָרוֹשׁ מֵהֶם אַחַר שְׁנַתְּגִירוֹ. צֵא וְלִמַּד מֵה אִירַע בְּמִדְבַר בְּמַעֲשֵׂה הַעֲגָל וּבִקְבֻרוֹת הַתְּאוּדָה, וְכֵן רֹב הַנְּסִיוֹנוֹת, הַאֲסַפְסוּף הָיוּ בְהֵן תַּחֲלִיחַ'.
ע"ע: תורא"ש; חדושי אגדות מהר"ל; בני יששכר תמוז-אב ב,ט.

דף עא

'צדקה עשה הקב"ה עם ישראל, שמשפחה שנטמעה נטמעה' – כתב הר"ן: דין זה, משפחה שנטמעה נטמעה, אינו ענין לעתיד לבוא בלבד, אלא גם עתה בזמן הזה, אין לגלות משפחות שנטמעו בהן פסולים אלא לתלמידים בצנעה, פעם אחת בשבוע, כדלהלן – שהרי אין בין העולם הזה לימות המשיח לענין מצוות ולא כלום. וכן פסק הרמ"א (אה"ע ב,ה).
ובכל אותם המעשים המובאים כאן, שהחכמים הכריזו על המשפחות – מדובר שלא נטמעה המשפחה או לא נשתקע הדבר עדיין. (חזו"א אה"ע א,יח – ע"ש פרטי הגדרת 'טימוע').
בספר אילת השחר (להלן עו.) צידד לומר לענין הכותים שאינם בקיאים בהלכות גיטין וקדושין וממילא משפחותיהם פסולות מחשש ממזרים – אין לדון שם משום 'משפחה שנטמעה', כי כיון שאין מדקדקים בהלכות, הרי זה כפסול ידוע. וזה גם הטעם לכך שהקראים אסורין לבוא בקהל, ואין להם קולא זאת של 'משפחה שנטמעה'.
טעם נוסף יש – לפי שנתערבו במזיד, שמא לא הקלו לגבם. סברא זו מוזכרת באגרות משה (אה"ע ח"ד ט).

— יש אומרים שעדים, שנים או יותר, היודעים על משפחה מסוימת שנתערב בה ממזר או פסול,

אם הם יודעים מי הוא — מעידים. ואם לאו — אין להם לגלות הדבר, שהרי גם אם יעידו שיש פסול המעורב במשפחה זו — לא תיפסל המשפחה, שהרי זו 'משפחה שנשמעה', וכיון שכך אסור להם לפרסם הדבר, הגם שיש הידור להתרחק ממנה [שזוהו הטעם שמגלין לצנועין]. (שו"ת אגרות משה אה"ע ח"ד ט. ע"ש שהאריך בהסברת הענין. וכבר קדמו בעל המקנה בספרו נתיבות לשבת (אה"ע ב. וע"ש באוצר הפוסקים' שיטות נוספות).

'כגון אלו אליהו בא לטמא ולטהר' — בפסולי עבדות, שאסורים לבוא בקהל, לפיכך נקרא בלשון טומאה. [אבל לא נתינות וממזרות — שהלכה כרבי יוסי (להלן עב) שטהורים לעתיד לבא]. 'לרחק ולקרב' — בפסולי חללות, הואיל ואינו אלא פסול כהונה, לכך נקרא בלשון ריחוק וקירוב. וכמו שאמרו (בכתובות יד.) 'הכהנים שומעין לכם לרחק אבל לא לקרב'. (רמב"ן. ואילו הריטב"א כתב בשם מורו — [הרא"ה] שאליהו בא לטמא אף ממזרים ונתינים, שלא אמר רבי יוסי שטהורים לעתיד לבא אלא המסופקים, אבל לא הודאים. ע"ע להלן).

'זהצנועים שבכהונה מבליעים אותו בנעימת אחיהם הכהנים. תניא אמר רבי טרפון: פעם אחת עליתי אחר אחי אמי לדוכן...' — אף על פי שהכהנים צריכים לברך בשם המפורש, הוא שם הויה, משום שנאמר כה תברכו (כמו שדרשו בסוטה לח.) — גם שם בן י"ב נחשב לקריאת שם הוי', וכמו שאנו קורים אותו באדנות, כי שם זה אינו נקרא ככתיבתו, כמו שדרשו מזה שמי לעלם.

ובזה מובנת שיטת רבנו האי גאון (מובא ברא"ש פ"ח דיומא, יט) שהכהן הגדול ביום הכיפורים מתודה בשם בן מ"ב אותיות. ותמה עליו הרא"ש, הלא צריכים להתודות בשם המפורש, שכן דרשו בגזרה שוה? ויש לומר שרב האי סובר שגם שם זה הוא דרך קריאה לשם הוי' ב"ה. (עפ"י 'ביצחק יקרא' כ, וע"ש שהסביר במה נחלקו רב האי והרא"ש. ובתוס' הרי"ד הקשה ולא תירץ. וע"ע בהגהות רד"ל; אפיקי ים ח"ב ג.)

ועיקרי הדברים כבר מפורשים בספר מורה הנבוכים להרמב"ם (ח"א סא סב). ועוד כתב שם, שענין מסירת השמות הללו ולימודם, אינו רק האותיות והמלים עצמן וצורת הגייתם, אלא גם העברת החכמה האלקית שהם מורים. ולכן אינו נמסר אלא למי שיש לו כל אותן המדות המנויות, לפי שזה בכלל סתרי תורה ועיקרם בדעה והשכל ולא בפה.

[עוד כתב שם: ודאי שם בן מ"ב אינו של מלה אחת, אלא צירוף של מלים. ונקרא 'שם' ולא שמות, מפני שהם מורים על ענין אחד בלבד, כשאר השמות המיוחדים, אלא שלהבנת אותו ענין נצרכו הרבה מלים — 'כי הענין האחד אפשר שיובן במלות רבות. והבן זה'].

'מסתברא כמאן דאמר פעם אחת בשבוע...' — ע' בבאור הגמרא בספר פרי צדיק — בהר, ז.

'רבא סבר למידרשיה בפירקא, אמר ליה ההוא סבא לעלם כתיב' — יש אומרים שבכל מקום שנוכר 'ההוא סבא' היינו אליהו הנביא. (כן היא דעת 'יש מפרשים' בתוס' חולין ו. וכ"ה בתוס' חכמי אנגליה כאן. 'שמעתי דכן הוא האמת, ודקושיית תוס' שם אין כאן מקומה' — צדקת הצדיק מד.) ויש לפרש מקור לפירוש זה, מפני שעדיין לא נעשה מעשה רק היה סבור בלבו לדרוש, ומנין ידע אותו סבא שבדעתו לעשות כן, אם לא בנבואה. וכן יש לפרש בשאר מקומות. (עפ"י שפת אמת ומגדים חדשים — שבת כג: ע"ש.)

נראה שבכלל כוונת 'אין מוסרין' — אין אפשרות להעביר ולמסור הלאה אמיתת החכמה הזו, למי שלא הגיע לאותה דרגה רוחנית, וכמו שהאריך לפרש ר"צ הכהן בספר הזכרונות על 'מסירת' סתרי תורה.

מה שאמרו '... ואינו כועס, ואינו משתכר ואינו מעמיד על מידותיו. וכל היודעו והזהיר בו והמשמרו בטהרה, אהוב למעלה...' הרי זה מקביל ממש לאמרו ז"ל (פסחים ק"ג): 'שלשה הקב"ה אוהב: מי שאינו כועס ומי שאינו משתכר ומי שאינו מעמיד על מדותיו'. וענינם אחד: שליטת האדם על עצמו, שיהא לבו ברשותו משועבד לה' לבדו.

והם הם אותם שלשה דברים שהאדם ניכר בהם: בכוסו ובכעסו — שאינו משתכר ואינו כועס. ובכיסו — שאינו מעמיד על מדותיו אלא נותן יותר מכפי הראוי למידתו, והיא מדת הצדקה. [וברמו: 'בשלשה דברים אדם ניכר...'] — על ידיהם הוא ניכר, מתודע וקרוב ודבק במי שאמר והיה העולם, או להפך ח"ו, נעשה כנכרי וזר. או 'מכיר' או 'מתנכר']. נמצא אם כן ש'אהוב למעלה' מהוה סיבה ומסובב גם יחד; ע"י מידות הללו הנמצאות בו, הוא אהוב למעלה, ובשל כך מגלים לו רזים טמירים, כגילוי סוד של אוהב לאהובו (ע' צדקת הצדיק קצח), וע"י ידיעת הסוד ושמידתו, נעשה אהוב יותר, ומתגלים לו עוד רזין דרזין, וכן הלאה. וראה מכתב מאליהו (ח"ג עמ' 284) שברוחניות הסיבה והמסובב חד הם לאמיתו של דבר, וא"כ האהוב והיודע הינם היינו הק'.

— זו לשון המהרש"א: 'גם בזה ראיתי בדור הזה שאפילו מי שאין בו אחת ממדות הללו, השם בן מ"ב מסור בידו גם בפרהסיא, ומדה הראשונה דחשיב הכא 'אלא למי שצנוע' דהיינו שאינו מגלה אותו בפרהסיא, דאפילו להתלמד אסור בפרהסיא, כדאמרינן פ"ק דע"ז גבי ר"ח בן תרדיון שנענש על כך. על כן, כל מי שבידו למחות יגעור בחכמים האלה לפי דעתם, לאבד בזה גם העולם-הבא'. (וראה עוד לו במה שכתב במסכת חגיגה י"א, ב).

'אמר הקב"ה: לא כשאני נכתב אני נקרא, נכתב אני ביו"ד ה"י ונקרא באל"ף דל"ת' — דוקא בעולם הזה, אבל לעולם הבא יהיה ה' אחד ושמו אחד נקרא ביו"ד ה"י ונכתב ביו"ד ה"י. כן אמרו בפסחים (ג).

ובאור הענין, כי שם הוי"ה מורה שהש"י מהוה הכל, והכל בידי שמים אף יראת שמים, אך בעולם הזה הוא נקרא בא"ד — המורה על לשון אדנות ואנחנו עבדים, ולזה אמרו (ברכות לג): הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, היינו בעולם הזה כל זמן שלא נתברר הטוב מהרע ואי אפשר בלא עבודה, נקראים המצוות והמעשים טובים, וכן היפוכם, על שם מעשה האדם ועבודתו, אבל לעולם הבא כשנשלם הבירור, אז יהיה ה' אחד ושמו אחד — גם הקריאה תהיה בשם י"ה, כלומר שיהיה הכל בידי שמים.

ולכן נאמר מאמר זה אחר השלמת פרק 'ואלו עוברין' במסכת פסחים — שבו מבואר התיקון על כל מיני יצר-הרע המבוארין (אולי צ"ל: המבוערין) והכל יתוקן לעתיד]. וכן היה החטא של נדב ואביהוא, שהיו חושבים בעולם הזה שהכל בידי שמים. ולכן יש בפרשת שמיני צ"א פסוקים, כמנין שני השמות הוי"ה וא"ד — היינו, שייקבע בלב כל אחד שני שמות הללו. (מי השלוח — ח"א, לקוטי הש"ס — פסחים. וע"ע תפארת יוסף — תענית יז. כו. בשם זקנו בעל מי השלוח).

'בעולם הזה שולטות שתי הנהגות; מידת הרחמים ומידת הדין, כי העולם הזה הועמד על בחירה ושכר ועונש, וזה מחייב גם בהשגחה שתי הנהגות אלו. והנה נתבאר כבר כי עצם האפשרות לעשות נגד רצונו ית' היא מסתירה את גילוי יחודו ית' מעינינו. לכן, מה שמוכרח שתהיינה שתי הנהגות אלו בעולם הזה הוא הסתר-פני יחודו. לעתיד לבא יתבטל הרע, וממילא גם אין בשורות רעות, ואז 'יהיה ה' אחד' בגלוי גמור.

אמרנו: עד כמה שנגיע לאמונה ברורה וחושית בעבודתינו — לגילוי גמור של שמו ית' ושכינתו נזכה רק בגאולה האחרונה. עומק הענין הוא זה: לפי תפיסתנו אנחנו בונים, כותבים, מוכרים וקונים לפי ראות עינינו, ואנחנו הם העושים כל דבר, אלא שאנחנו מאמינים ש'אם ה' לא יבנה בית, שוא עמלו בוניו בו'; אם ה' לא ישמור עיר, שוא שקד שומר' — להצלחת מעשינו אנו זקוקים לסיעתא דשמיא. וגם למאמין אורב נסיון של 'כחי ועוצם ידי עשה לי' וכו', כיון שסוף סוף אנחנו הם העושים. זהו ביאור השם אד'; אמנם אנחנו פועלים כפי ראות עינינו, אבל הוא ית' הוא האדון עלינו ועל הצלחת מעשינו. — לעתיד לבא 'ידע כל פעול כי אתה פעלתו, ויבין כל יצור כי אתה יצרתו' — האדם לא יוכל כלל להתימר כי הוא בכח עצמו פעל ועשה משהו, כי ידע בבירור כי הוא ית' פעל ועשה הכל, והאדם אינו אלא כגרזן ביד החוצב בו; כמו שהעט ביד האדם אינו יכול לחשוב שהוא כתב, כי בודאי האדם הוא הכותב עם העט — כך יכיר כל אדם כי הוא בעצמו אינו עושה כלום, רק הקב"ה עושה הכל, והוא כעט או כגרזן בידו. לכן אז לא נקרא עוד את השי"ת בשם אד' אלא בשם הוי', כי נדע ונכיר בגלוי כי הוא ית' הוא הפועל והעושה הכל. זהו 'ושמו אחד'. בזמן הזה יש לנו עוד דמיון כאילו אנחנו עושים ופועלים בכח עצמנו, וזה מסתיר את אחדותו ית', כי בודאי גם היום הזה הוא ית' לבדו עושה כל. זהו גילוי אחדותו ית' לעתיד לבא, וזהו הגילוי הגמור של האמת'. (עלי שור, ח"ב עמ' תקסא)

ע"ע: אמרי פינחס (מקוריץ) — לקוטי הש"ס, פסחים נ; לקוטי ישמח ישראל — ברכות ו; תהלים ל.

'זעירי הוה קא מישתמיט מיניה דרבי יוחנן דהוה אמר ליה נסיב ברתני' — מבואר שזעירי היה ממשפחות המיוחסות שבבבל. וע' בכתובות יג. שסובר זעירי מעלה עשו ביוחסין, שלכך אעפ"י שאין אוסרים אשה על בעלה כשנתייחדה עם אחר, אעפ"כ לענין יוחסין, אשה (פנויה) שראוה נסתרת עם אחד — נפגם יחוסה ואינה כשרה לכהן. [ולרבי יהושע אפילו אם אומרת כהן הוא, אינה נאמנת]. יתכן ונמנע זעירי לינשא למשפחה שאינה חוששת למעלה זו. (שמעתי)

דף עב

'ושמתינהו ר' אחי ברבי יאשיה ואישתמוד' — מכאן הוכיח בעל תרומת הדשן (פסקים וכתבים' קלח) שאין נמנעים מלנדות את המחויב בנידוי גם אם על ידי כן עלול לצאת לתרבות רעה, כי לאיזה צורך השמיעונו מקרה זה אם לא כדי ללמדנו הלכה. וכן פסק הרמ"א (יו"ד שלד). ואולם יש חולקים בדבר (ע' ט"ז שם. וע' ש"ך; שו"ת חות יאיר קמא).

לא הוכיח מכך שאם אסור לעשות כן, כיצד ארעה תקלה גדולה לצדיק, שעל ידו נשתמדו — הא לא קשיא, לפי שהדבר תלוי בבחירתם, והקלקלה מתייחסת אליהם ולא אליו.

'תני רב יוסף: אלו פרסיים שאוכלין ושותין כדוב ומסורבלין כדוב...' — במסכת ברכות (ה): שבחו את הפרסיים שצנועין הם באכילתם ובדבר אחר [וכן בכתובות מח — הוא בבגדו והיא בבגדה — מנהג פרסיים]. ואפשר שאין סתירה בין הדברים; מצד אחד אכילתם מרובה שלכך הם מסורבלים ומגודלי בשר, ומאידך אכילתם נעשית בצנעה. ובספר צדקת הצדיק (רנו) כתב בפירוש הגמרא בברכות, שלא באו שם לשבח אומה זאת [מה גם שמיד לאחר מכן מובאת

(וע"ע בדבריהם בב"מ פז. ואפשר לכיין דבריהם שם לדבריהם אלו, וכוונתם שמוטר לשאול לבעלה על שלומה אבל אינו נותן לה שלום, אף לא ע"י בעלה.
 ובכונת רש"י שם נראה לפרש, שאפילו כששאל ומכין אליה, אם פונה ומדבר עם בעלה ולא עמה — שפיר דמי [ולכך נקוד על 'אליו' בשאלת המלאכים — כאילו נחקק, כי בעצם כאילו שאלו אותה ולא אותו. ע"ש ברש"י ותוס']. ומה שאסרו אפילו על ידי בעלה, הכוונה ששולה את בעלה לומר לה שלום, דומיא ד'על ידי שליח' שאמרו. אבל לשאול אותו על שלומה כאילו שואל אותה — מותר).
 הרי"ף והרי"ד העתיקו: 'ואפילו על ידי שליח'. ולא הזכירו ע"י בעלה.
 ב. מדברי הריטב"א (בסוף המסכת) משמע שלהלכה תלוי כל אחד לפי מה שהוא ולפי כוונותיו, שאם מכיר בעצמו שיצרו נכנע וכפוף לו, מותר לו לדבר עם הערוה ולשאול בשלום אשת איש. ע"ש.
 ג. כתבו כמה אחרונים: שאילת שלום מפני הנימוס ודרך ארץ כפי המקובל, כגון שמכירים או משום טובת הנאה שקיבל ממנה וכד' — אינה בכלל איסור זה.

ד. אמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב: כל תלמיד חכם שמורה הלכה ובא, אם קודם מעשה אמרה — שומעין לו. ואם לאו — אין שומעין לו. (שאינו נאמן להעיד בשם רבו, שמא מחמת מעשה הבא לידו הוא אומר כן. (רש"י). ודוקא כשיש לו צד נגיעה בדבר, שהוא צריך לאותה הוראה, אבל אם אין ההוראה נוגעת לו למעשה — שומעים לו גם כשהורה לאחר מעשה שבא לידו (רבנו תם — מובא בתוס' יבמות עז ועוד).

דף עא

קמח. א. משפחה שנטמעו בה פסולי חיתון, מה דינה? האם יש לחכמים לגלות משפחות פסולות?
 ב. סתם משפחות מבבל, מארץ ישראל ומשאר ארצות — מה דינם לענין יחסין?
 ג. למי מוסרים שמות הקודש?
 א. אמרו חכמים: צדקה עשה הקב"ה עם ישראל, שמשפחה שנטמעה נטמעה.
 ואולם משפחות שהכל מחזיקים אותם בפסול אלא שנתקברו בזרוע, או להפך, משפחה כשרה שריחקה שלא כדין, כגון משפחת בית הצריפה בעבר הירדן שריחקה בן ציון בזרוע — כגון אלו אליהו בא לטמא ולטהר, לרחק ולקרוב.
 לא רצו החכמים לגלות משפחות פסולות, אבל היו מוסרים לבניהם ולתלמידיהם פעם אחת בשבוע ויש אומרים פעמים בשבוע, ומסתבר כדעה ראשונה (רב נחמן בר יצחק). וכמו ששנינו, האומר הריני נזיר אם לא אגלה משפחות — יהיה נזיר ולא יגלה משפחות.
 א. כן מובא בפוסקים, שאין לפרסם ולגלות משפחות שנטמעו בהם פסולים אלא לצנועים בלבד. (ער"ן; אה"ע ב). ויש אומרים אפילו יודעים בודאי מי הוא הפסול, אין לגלות אם היא משפחה גדולה, שאי אפשר שלא יבא ח"ו חורבן גדול מזה, אלא מגלים לתלמידים הצנועים בלבד. (עפ"י ים של שלמה. וע"ע חזו"א א, יח).
 ב. יש אומרים שעדים היודעים על משפחה שמעורבים בה פסולים, אין להם להעיד ולגלות הדבר, שהרי אף אם יעידו לא תיפסל המשפחה. ואעפ"י שיש הידור להתרחק ממנה, שלכך גילוח לתלמידים בצנעה. (עפ"י נתיבות לשבת אה"ע שם; אגרות משה אה"ע ח"ד ט).

ג. נחלקו הפוסקים האם יש לגלות פסולי חללות, שהרי אינם פסולי קהל ויש להם תקנה, או שמא דינם כפסולי ממזרות. (ע' בית שמואל ב,יט; חו"א א,ל; אג"מ אה"ע ח"ד ט).

ב. אמר רב יהודה אמר שמואל: כל הארצות עיסה (= תערובת כשרים ופסולים) לארץ ישראל וארץ ישראל עיסה לבבל. וכן אמר שמואל: בבל בחזקת כשרה עומדת עד שיודע לך במה נפסלה. שאר ארצות בחזקת פסול הן עומדות עד שיודע לך במה נכשרה. (וכל שלא נודע, אפילו אם נשאו — יוציאו. ריא"ז). ארץ ישראל — מוחזק לפסול פסול, מוחזק לכשר כשר. ואם בא לשאת אשה מיוחסת — בסתם צריך בדיקה, אבל להוציא מידו אין מוציאים עד שיודע פסולה. לדברי רב זביד מנהרדעא (עב.), וכן הורה אמימר לרב הונא בר נתן, אמר רב יהודה אמר שמואל: זו דברי רבי מאיר, אבל חכמים אומרים: כל ארצות בחזקת כשרות הן עומדות. ואולם בבתי המדרש של רב כהנא רב פפא ורב זביד לא גרסו כן אלא כפי המאמר הראשון שמסר רב יהודה בשם שמואל, שבבל בלבד מיוחסת.

א. פרשו הראשונים נידון זה, באדם מיוחס שבא לישא אשה מיוחסת, או באשה מיוחסת שבאה לינשא למיוחס. אבל אם בא לישא אשה שאינה מיוחסת — רשאי, ואין צריך לבדוק אחריה.

ב. אף על פי שרב יהודה מסר בשם שמואל שבבל נקיה ומיוחסת, החמיר רב יהודה בעצמו ולא השיא אשה לבנו ללא בדיקה, כמבואר בגמרא. ולא מן הדין, אלא שהיה מהדר בדבר מפני שהחזיק עצמו מיוחס ידוע. (עפ"י פני יהושע).

ועוד המשילו הארצות לענין יוחסין: בבל — בריאה. מישן — מתה. מדי — חולה. עילם — גוססת. מה בין חולים לגוססים — רוב חולים לחיים רוב גוססים למיתה. ופירטו בגמרא (עא-עב) תחומי 'בבל' לענין יוחסין, וכן דינם של שאר ערים וישובים באזור זה. על חשש ממזרות בבני תרמוד — ע' ביבמות טז-יז.

אף על פי שבבל אינה צריכה בדיקת יחוס [בימי האמוראים], היו בודקים את המשפחות בשתיקה; ומשפחה שתקנית שאינה בת מריבה — מיוחסת היא. [כדרך שהיו בודקים בני מערבא, כאשר שני בני אדם היו מריבים, ראו מי מהם קדם ושתק, אמרו: זהו מיוחס יותר]. אמר רב יוסף: כל ששיחתו כבבל — משיאים לו אשה. ועתה שיש רמאים (שלמדים שיחת בבל כדי שיוחזקו במיוחסים) — חוששים.

בזמן הזה כבר נתערבו הפסולים עם הכשרים בכל מקום, לפיכך אין לו לאדם להזהר בזמן הזה אלא מן הפסולים הידועים לו בימיו. (עפ"י ריא"ז; רמ"א אה"ע ב).

ג. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: שם בן ארבע אותיות, חכמים מוסרים אותו (קריאתו כתיבתו ופירושו. רש"י) לתלמידיהם פעם אחת בשבוע. ויש אומרים פעמים בשבוע. אמר רב נחמן בר יצחק: מסתבר כמאן דאמר פעם אחת בשבוע. (זה שמי לעלם — להעלם). רבא סבר לדורשו בשיעור בפני הרבים. אמר לו אותו זקן, 'לעלם' כתיב.

יש מי שפירש 'פעם אחת בשבוע' — בשנת השמיטה, בשבתות שבתוכה, שהן מעין שבת שלעתידי לבוא. והאומרים 'פעמים בשבוע' סוברים שגם בשנה הששית בסמוך לשמיטה, מגלים אותו לתלמידים. (עפ"י פרי צדיק — בהר ז. ובוה פירש דברי בעל הטורים שם). תנו רבנן: בראשונה, שם בן י"ב אותיות היו מוסרים לכל אדם. משרבו הפריצים היו מוסרים אותו

לצנועים שבכהונה. והצנועים שבכהונה מבליעים אותו בנעימת אחיהם הכהנים. תניא, אמר רבי טרפון: פעם אחת עליתי אחר אחי אמי לדוכן והטיתי אזני אצל כהן גדול ושמעתי שהבליע שם בנעימת אחיו הכהנים.

אמר רב יהודה אמר רב: שם בן ארבעים ושתים אותיות אין מוסרים אותו אלא למי שצנוע ועניו ועומד בחצי ימיו ואינו כועס ואינו משתכר ואינו מעמיד על מדותיו. וכל היודעו והזהיר בו והמשמרו בטהרה — אהוב למעלה ונחמד למטה ואימתו מוטלת על הבריות ונוחל שני עולמים, העולם הזה והעולם הבא.

בירושלמי (יומא ג,ז. מובא בתורי"ד) מובא שרצו למסור השם לרבי פינחס בן חמא והשיב שאינו יכול מפני שהוא אוכל מעשר ואמר רב, הרגיל בשם אין יכול לאכול מבן אדם כלום.

דף עב

קמט. א. מתי נולד רבי; רב אדא רב אהבה; רב יהודה; רבא; רב אשי?

ב. כיצד הגיב הנביא יחזקאל על מות פלטיהו בן בניהו?

א. רבי נולד כשמת רבי עקיבא.

רב אדא בר אהבה — לפירוש רש"י, נכנס לברית ביום שמת רבי. [והאריך ימים הרבה (ע' תענית כ): עד דורות אחרוני אמוראים, בימי רב נחמן בר יצחק. ור"י פירש ששני רב אדא בר אהבה היו].

בבראשית רבה (נה,ב) אמרו שרב אדא בר אהבה נולד ביום שמת רבי.

רב יהודה נולד ביום (ב"ר נה,ב) שמת רבי.

רבא נולד ביום (שם) שמת רב יהודה.

רב אשי נולד כשמת רבא (עד שלא מת. רמב"ם; בה"ג).

ב. יחזקאל נפל על פניו וזעק בקול גדול כאשר מת פלטיהו בן בניהו. ונחלקו רב ושמואל בדבר; אחד אמר שהיה מיילל עליו על שמת בחצי ימיו, מפני שעשה טובה בישראל, שהציל את יהודי מישן מלהיות עבדים לנבוכדנצר ושלח את עבדיהם תחתם. ואחר אמר שהיה מילל לגנותו, שהיה רע בעיניו שמת מיתה יפה על מיטתו — מפני שפלטיהו היה בתוך אותם האנשים שביוז את היכל ה', שהיו פורעים עצמם ומתריזין עצמם כלפי המקדש.

קנ. א. עבדים שנגזלו על ידי השלטון ובאו אל מקום אחר ונתערבו שם בקהל, האם יש לחוש באותו מקום

לפסולי יחסין?

ב. מה דינם של ממזרים ונתינים לעתיד לבוא?

א. עבדים שנגזלו על ידי השלטון, ובעליהם נתיאשו מהם — לדברי שמואל שהמפקיר עבדו יצא לחרות ואין צריך גט שחרור, אף עבדים אלו נעשו בני חורין ומותרים לישראל. ולדברי רב (בגטין לה): שצריך גט שחרור, אסורים.

ב. לדברי רבי יוסי ממזרים ונתינים טהורים לעתיד לבוא. (וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם... אטחר אתכם). ולדברי רבי מאיר אין טהורים. אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יוסי.